

سیاست، دیانت

و

آیت الله کاشانی

فهرست مطالب

صفحه ..... عنوان

---

۱۱ ..... سخن ناشر

۱۳ ..... پیشگفتار

بخش اول : زندگینامه آیت‌الله کاشانی

۱۹ ..... فصل اول : تولد و سوابق علمی و خانوادگی

۲۲ ..... تأسیس مدرسه علوی در نجف توسط آیت‌الله کاشانی

فصل دوم : بازگشت آیت‌الله کاشانی از عراق به ایران در سال ۱۳۰۰ و فعالیت‌های

۲۹ ..... ایشان تا شهریور ۱۳۲۰

۳۱ ..... فصل سوم : شهریور ۱۳۲۰ تا ملی شدن نفت در سال ۱۳۲۹

۳۱ ..... دستگیری آیت‌الله کاشانی در سال ۱۳۲۳ (ه.ش) در جریان انتخابات

- دوره چهاردهم مجلس و آزادی ایشان در ۲۴ مرداد ۱۳۲۴ (ه.ش) ۳۱
- دستگیری مجدد آیت‌الله کاشانی در تیرماه ۱۳۲۵ و آزادی ایشان در ۲۱ خرداد ۱۳۲۶ .. ۳۴
- تبعید آیت‌الله کاشانی به لبنان به دنبال واقعه تیراندازی به شاه در ۱۵ بهمن ۱۳۲۷ ..... ۳۵
- انتخاب آیت‌الله کاشانی به نمایندگی مردم تهران و بازگشت به ایران در خرداد ۱۳۲۹ .... ۳۶
- نخست‌وزیری رزم‌آرا و عکس‌العمل آیت‌الله کاشانی در تیرماه ۱۳۲۹ ..... ۳۷
- فعالیت‌های آیت‌الله کاشانی در ملی‌کردن صنعت نفت ۳۸
- قتل رزم‌آرا و ملی‌شدن صنعت نفت در ۲۹ اسفندماه ۱۳۲۹ ..... ۳۹
- فصل چهارم: بعد از ملی‌شدن صنعت نفت تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲** ۴۱
- نخست‌وزیری دکتر مصدق در ۱۰ اردیبهشت ۱۳۳۰ با حمایت‌های آیت‌الله کاشانی ۴۱
- قیام سی‌ام تیر و نقش آیت‌الله کاشانی ۴۴
- بروز اختلاف میان دکتر مصدق و آیت‌الله کاشانی ۴۸
- نامه تاریخی آیت‌الله کاشانی به دکتر مصدق در ۲۷ مرداد ۱۳۳۲ ..... ۵۲
- جواب دکتر مصدق و وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ..... ۵۴
- فصل پنجم: سال ۱۳۳۲ تا فوت آیت‌الله کاشانی در سال ۱۳۴۰** ۵۹
- تشکیل حکومت کودتا توسط زاهدی در سال ۱۳۳۲ ..... ۵۹
- مبارزه آیت‌الله کاشانی با تجدید رابطه با انگلستان توسط زاهدی در سال ۱۳۳۲ ..... ۶۰
- نخست‌وزیری منوچهر اقبال در سال ۱۳۳۶ و مبارزه آیت‌الله کاشانی با او ۶۲
- درگذشت آیت‌الله کاشانی، در سال ۱۳۴۰ و پیامدهای آن ۶۴
- امام خمینی و آیت‌الله کاشانی ۷۲

- بیانات حضرت امام خمینی(ره) در مورد آیت‌الله کاشانی ۷۳
- الف - در خصوص قضیه کشف حجاب رضاخان ۷۳
- ب - در خصوص جسارت و شجاعت آیت‌الله کاشانی ۷۴

بخش دوم : مواضع سیاسی آیت‌الله کاشانی

- فصل اول : پیوند دین و سیاست و مبارزه با جدایی دین از سیاست ۷۹
- فصل دوم : حفظ استقلال سیاسی و اقتصادی ۸۹
- الف - تأکید بر وجود استقلال ۸۹
- ب - مخالفت با عدم استقلال ۹۰
- ج - راه تحصیل استقلال ۹۳
- فصل سوم : لزوم ملی شدن صنعت نفت ۱۰۱
- الف - وجود صنعت ملی نفت ۱۰۱
- ب - مبارزه با تصرف منابع نفتی ۱۰۲
- ج - تأکید بر ملی نمودن صنعت نفت ۱۰۵

فصل چهارم : جلوگیری از تفرقه مسلمانان و متحد کردن آنها از طریق تشکیل

- کنگره اتحاد اسلامی و شکل دادن به بلوک اسلامی در جهان ۱۱۳
- الف - ایجاد تفرقه میان مسلمانان توطئه استعمار ۱۱۳
- ب - اتحاد مسلمین ۱۱۹

ج - تشکیل کنگره اتحاد اسلامی و شکل دادن به بلوک اسلامی ۱۲۴

فصل پنجم: مبارزه با تفکرات الحادی و کمونیسم ۱۲۹

الف - عدم وجود تفکرات چپ و احزاب الحادی ۱۲۹

ب - روش مبارزه با کمونیسم ۱۳۰

فصل ششم: قطع نفوذ اجانب و سد راه نفوذ مزدوران ۱۳۳

الف - عدم وجود تفکرات چپ و احزاب الحادی ۱۳۳

ب - طرد خائنین ۱۳۷

ج - قطع نفوذ اجانب ۱۳۸

د - مبارزه با غارت و چپاول منابع توسط عوامل مزدور بیگانه ۱۳۹

فصل هفتم: مخالفت با رژیم جمهوری و تلاش برای تشکیل حکومت پادشاهی

مشروطه خواهان به عنوان جلوه‌ای از اتحاد مردم با توجه به شرایط زمانی آن روز ... ۱۴۷

الف - وجود رژیم سلطنتی مشروطه ۱۴۷

ب - تشکیل حکومت پادشاهی جلوه‌ای از اتحاد مردم ۱۴۸

فصل هشتم: دادن آگاهی به مردم و انجام انتخابات آزاد ۱۵۳

الف - انتخابات آزاد ۱۵۳

ب - مبارزه با عدم آزادی انتخابات ۱۵۴

ج - دادن آگاهی به مردم ۱۶۰

فصل نهم: موضع گیری و ارسال پیام آیت الله کاشانی نسبت به وقایع سایر کشورهای جهان... ۱۶۵

الف - آیت الله کاشانی و مسئله فلسطین ۱۶۵

ب - آیت الله کاشانی و قضیه تونس ۱۷۰

ج - آیت الله کاشانی و مسئله کشمیر ۱۷۱

د - آیت الله کاشانی و مسئله مصر ۱۷۳

ه - آیت الله کاشانی و مسئله هندوستان ۱۷۵

و - آیت الله کاشانی و مسئله پاکستان ۱۷۶

ز - آیت الله کاشانی و کشورهای شمال آفریقا (تونس، الجزایر، مراکش) ۱۷۷

ح - آیت الله کاشانی و مسئله مراکش ۱۸۰

ط - سیاست خارجی آیت الله کاشانی در مقابل دول استعمارگر (آمریکا، انگلیس، فرانسه) ... ۱۸۱

نتیجه گیری ۱۸۳

فهرست منابع و مآخذ ۱۸۷

الف) کتب فارسی ۱۸۷

ب) کتب عربی ۱۸۸

ج) کتب انگلیسی ۱۸۹

نشریات ۱۸۹

روزنامه ها (به ترتیب) ۱۹۰

ضمائم ۱۹۳

وقایع شماری ۱۹۳

سخن ناشر

تاریخ هر ملتی، بخش عمده‌ای از ریشه‌های هویت او است. فراز و نشیب‌های تاریخی هر ملتی، اگر چه با تلخی‌ها و ناکامی‌هایی هم همراه باشد، ولی سرمایه‌گراندردی برای نسل‌های آینده‌اند تا با عبرت‌ها و درس‌های بزرگ خود، راه را برای رشد و تعالی آن ملت، هموار سازد. درس‌هایی را که تاریخ هر ملتی برای آن ملت به همراه دارد، از هیچ کتاب و مدرسه دیگری جز (مدرسه تاریخ) نمی‌توان آموخت. مدرسه تاریخ درس‌های منحصر به فردی را می‌آموزد که بی‌اعتنایی به آن، گاه موجب زیان‌های جبران‌ناپذیری در مسیر تکامل یک ملت می‌شود.

تاریخ صد ساله اخیر کشور ما - از شکل‌گیری نهضت تحریم تنباکو تا پیروزی انقلاب اسلامی - پندها و عبرت‌هایی را در درون خود دارد که بسیاری از زوایای آن حتی برای اهل دانش و اندیشه، هنوز هم پنهان یا مبهم است. سیاست از خود بیگانگی فرهنگی - که بیش از ۵۰ سال دوران ستم شاهی پهلوی اعمال می‌شد - اجازه نمی‌داد که رویدادها و حوادث تاریخی بزرگی که بر ملت ما گذشته است، به خوبی و درستی نقد و تحلیل شود و سرمایه‌های عظیمی که ملت مسلمان ما برای از هم گسستن بندهای

استعمار و استثمار صرف کرده است، به راستی روشن شود. اما امروزه در پرتو آزادی حاصل از خون شهیدانمان و اشتیاق نسل نو برای آشنا شدن با حقایق تاریخی، بر نخبگان و اندیشمندان جامعه است که در پاسخ به این تشنگی و نیاز فرهنگی و علمی، همت کنند و به تبیین و تحلیل شخصیت‌ها و وقایع تاریخ کشورمان، بیش از گذشته پردازند.

نویسنده محترم این کتاب، همه تلاش خود را بکار برده تا گزارشی مستند و جامع از شخصیت و اندیشه‌های آیت‌الله کاشانی در این اثر ارائه دهد. آیت‌الله کاشانی، شخصیتی است که علی‌رغم نقد و تحلیل‌های گوناگونی که درباره مشی سیاسی وی - در جریان نهضت ملی شدن نفت - وجود دارد، ولی هیچکس نقش مؤثر و تعیین کننده وی را در این مقطع حساس و مهم تاریخ کشورمان، انکار نکرده است. متأسفانه دخالت حب و بغض‌های گروهی و گرایش‌های اسلام‌گریزانه یا اسلام‌ستیزانه‌ای که لایه‌های غرب‌گرایی و غرب‌زدگی در تاریخ‌نگاری کشور، داشته است، مانع از آن بوده که در مورد شخصیت مجاهدی نستوده و مقاوم همچون آیت‌الله کاشانی به منابع علمی و مستند تالیف و منتشر شود.

مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، سعی خود را بر آن نهاده که با انتشار آثاری سازنده و مفید، در راستای تحکیم و تقویت خود آگاهی و خودباوری اسلامی و ملی در نسل آینده گام بردارد، و این اثر را نیز در همین جهت منتشر کند.

ضمن ارج نهادن به تلاش در خور تقدیر مؤلف محترم، از نظرات و پیشنهادهای سازنده خوانندگان محترم نیز استقبال خواهیم کرد.

پیشگفتار

با مروری اجمالی بر رویدادهای صد سال اخیر ایران و مطالعه نقش مبارزاتی و اصلاح طلبانه نیروهای مبارز، به روشنی درمی یابیم تنها نیرویی که همیشه در برابر خطوط انحرافی یا دخالت مستقیم اجانب و امپریالیست های فرصت طلب ایستادگی می کرده، نیروی اصیل اسلامی به رهبری روحانیت مبارز بوده است. تاریخ ایران شاهد مبارزات مردانی بزرگ از تبار روحانیت است که در هر برهه از زمان آگاهانه در برابر خطرات و انحرافات فکری و تلفیق اندیشه های مختلف که در حال به تباهی کشیدن فرهنگ و آداب و سنن اصیل اسلامی بود همانند دژی مستحکم، پایداری و ایستادگی می کردند. در دورانی که امپریالیست های جبار به هر نحوی چشم طمع به خاک زرخیز ایران دوخته بودند و در پی رسیدن به اهداف شیطانی خویش، دست زدن به هر کاری را مزورانه توجیه می کردند، شاهد امواج خروشان بودیم که در برابر اعمال شیطانی آنان ایستادگی کرده و در صدد اصلاح و مبارزه برمی آمدند. نقش تاریخی و روشنگر روحانیت همیشه در تاریخ ایران زنده و همانند

وجدان آگاه جامعه اسلامی ایران عمل کرده است. زمانی که انگلیسی‌ها در پی فتوای میرزای شیرازی مبنی بر تحریم استعمال توتون و تنباکو تمامی نقشه‌های استعماری خود را نقش بر آب دیدند، برای اولین بار دریافتند که نیرویی فوق تصور، که از اراده محکم و ایمان الهی سرچشمه می‌گیرد قادر به برهم زدن تمامی رؤیاهای ساخته و پرداخته امپراطوری بزرگ انگلیس است. امپراطوری که در زمان خود پهنه اقیانوس‌ها را در کنترل داشت. آنها بعد از این شکست تلخ به نقش و جایگاه واقعی اسلام در ایران پی بردند و دانستند که اسلام را مردم در فتوای رهبران روحانی خود می‌جویند نه در قصر پادشاهان. و نهضت مشروطیت نیز شمه دیگری از مبارزات مردم به رهبری روحانیت بود که برای براندازی نظام پادشاهی و قطع هرگونه وابستگی و ریشه کن کردن استعمار انگلیس آغاز شد. روحانیون مبارز و سردمداران اسلام راستین با قیام و رهبری خویش، اقشار مختلف مردم را در مبارزه‌ای امان‌ناپذیر بر علیه مستکبران زمان بسیج کردند، این بار اگرچه انگلیسی‌ها موفق به شکست دادن و یا انحراف مشروطه شدند اما هیچ‌گاه نتوانستند در دسرهایی را که از جانب روحانیون برای آنها فراهم می‌شد، تحمل کنند. از جمله تجارب تلخ انگلیسی‌ها در منطقه که منجر به قطع دست آنها از کشور عراق شد، نهضت اسلامی عراق در سال (۱۲۹۹ ه. ش) بود که این بار نیز با رهبری روحانیونی مانند میرزا محمد تقی شیرازی، آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی و پدر ایشان آیت‌الله سید مصطفی کاشانی خنثی‌کننده همه آمال و اهداف شیطانی آنها بودند. در ادامه همین تلاش‌ها و ایثارها بود که ملت عزیز ایران به رهبری روحانیت در مقابل بیگانگان قد علم کرده، همواره شاهد فداکاریهای آنها